

gueren improvisar vocabulari d'aires hellènics per «espaterrar» els ignorants. Un mot d'aquesta mena, mal format amb elements més o menys grecs,¹⁰ ζπογυέ fer forrolla? Abominat per la gent culta, mai o rarament escrit (encara que ho fos en alguna recepta màgica o curativa en papirus o en tabellees cèries, podia perdre's), pogué passar al romànic? És una possibilitat a retenir i que no fóra saludable de perdre de vista.¹¹

També és veritat que el món de l'antiquíssim dret familiar i feudal de tot un país de tan fondes i tenaces tradicions com el nostre, amb un vocabulari bastit tot ell sobre velles arrels: aborígens, justinianees o germàniques no lliga gaire amb improvisacions lingüístiques mig-argòtiques d'esclaus i bruixots de Roma suburbana. Però, d'altra banda, és que el nom del testicle en qüestió, i el prefix EKS-, eren bé comú de quasi tot el món indoeuropeu. I en altres llengües de la gran estirp EKS- té caràcter netament privatiu i sovint postnominal. En cèltic mateix és així *eks-obnos* 'sense por', *ex-acon* 'sense gust' («fade», «abgeschmackt»), *eks-araont*=*un-freund* (Stokes-Bezz., 26), irl. ant. *ess-am(a)in*=*furcht-los*. Però EKS- no està menys representat en bàltic, eslav, armeni, italià, etc., que en grec, cèltic i llatí (cf. IEW; Thurneysen, ZCPb. xiv, 9; Weisgerber, Spr. d. FLKelten, 58).

I el nom del testicle és patrimoni comú de la gran família, des d'Irlanda fins al Turquestan. En cèltic el tenim des dels textos irlandesos més arcaics: *uirge*, d'un més antic *orægia*;¹² al costat d'ell s'arreglaren l'avèstic *eræzi* 'els dos testicles', arm. *orji-kh* 'testicles', alb. *herdhe* 'testicle', i el bàltic n'ha conservat derivats (derivació evident pel sentit): *eřžilas* 'cavall pare', letó *erzēlis* id. (cf. arm. *ordz* 'mascle, home', al costat del citat *orji-kh*), lit. *aržūs* 'lasciu, líbric'. Hi ha doncs gran base per suposar que un EKS-ORGHO- o cosa semblant, amb el sentit de 'privat de testicles' (= *äv-opxos*),¹³ vagi existir en una llengua indoeuropea pre-romana: sigui el cèltic pirinenc o sigui el sorotàptic, en el qual és natural de pensar especialment quan es tracta d'un mot comú a l'alt-llenguadocià de l'Arieja i al català, però curiosament absent de l'hispano-portuguès i de quasi tots els dialectes de França i Gàl·lia cisalpina, fins i tot de la gran majoria dels parlars occitans (les zones de fort substrat cèltic).

És el cas, però, que havent-hi consonantisme ORGH- (en part ṛGH) en la base indoeuropea del nom del testicle, la forma cèltica hauria de ser EKS-ORGO- i no pas en -KO-. Quant al sorotàptic, no estem gens segurs en aquest punt, puix que tenim menys dades poc o molt segures sobre el seu lèxic i els detalls de la seva fonètica. Però el grec, l'armeni, l'italic ensordien les oclusives aspirades: encara que no ho fessin la major part de les famílies indoeuropees, puix que el sorotàptic era llengua de la part central, com aquelles, no podem negar que també ho fes, o que almenys participés en aquest canvi una part de les seves varietats: justament és força segur que ensordia BH en f (cf. AGAFAR, ACLOFAR, FLASSADA, AFANYAR, els noms propis com FANNO-, bastants mots com

phloincson en inscripcions com els ploms d'Arles, etc.) i fóra un índici per creure que admetés el canvi paral·lel GH > KH almenys en una part de les seves varietats. Altrament sempre quedaria el recurs de suposar una formació EKS-ORGI-KO- aviat reduïda a EKSORKO- ajudant-hi propensions haplòlogiques.

En fi, des del punt de vista nacional, és sabut que gran part dels esclaus a Roma —i per tant els eunucs i homes eixorcs— venien a Roma de presoners esclaus (recordem que *esclau* ve de SLAVO-), sàrmates, dacis i d'aquesta zona, d'on eren oriünds els sorotàptes. I un vell terme de dret vulgar consuetudinari ens orienta molt més cap a una nissaga pre-romana que cap a un jargó greco-llatí de la curanderia del baix Imperi (cf. SICLÓ, cast. *cielán*, 'castrat', provinent de SLAVO- a través de l'àrab).

DERIV.: *Eixorquia*¹⁴ [962 en un doc. ross., *InuLC*] cf. supra, per als Usatges i més documentació ross. *InuLC*, s. v., i també en els articles *cugucia* i *entestia*; RLR VII, 53; «sit notum quod ego --- comes Ceritanie, in Montefalcone de Uluğa habeo --- medietatem de *exorchias* et de *lexas*», anys 1070-90 (*LFeudM.* II, 70); «dono eosdem castros --- cum baucias, cugucias et *exorquias* et homicidiis ---», doc. d'Àger, 1068 (Marca, col. 1144); «*exorquias* et intestationes et albergam ibi non requiram» en doc. original de Sarraal de 1180 i altres de semblants de *exurchias* i *exorchis* a Vilagrassa i Vf. del Penedès (Bast.-Bass., col. 720-1): «alodio qui advenit nobis per nostra *exorchia* de quondam P. Alganzie», a. 1126 (MiretS, *BABL* I, 131); *exorchias* 1205, *exorchis* 1234 en *Cart.* de St. Cugat (III, 371, 440); «cugucies, *exorquies* et intesties» per a Arnau de Timor (MiretS, *TemplH*, 307); «consuetudine *exorchie*», 1207 (*Cart.* de Vilafranca de Confl., 2v), *exorquia* 1242 (ib., f° 4).

En altres documents ross. de llavors s'havia llegit una corruptela *extorquia* que ja Mn. Malart va corregir en *exorquia*; «enfranquimus vos --- de *exorquia*, intestia, arsina et cugucia», doc. de 1250 (*InuLC*, s. v. *arsina*); «totz los habitans de Vilafranca són frants e quitis d'*exorquia* e de tota exacció que degués donar per rason d'*exorquia*», en el *Cart.* de Vf. de Conflent (1324), 2r; *exorquias*, doc. de Ribes, primer terç S. XIV (*BABL* VIII, 381); i encara «totes *exorquies* e redempçons e cogocies», 1397, «tot dret --- d'*exorquia*, resemós e tot altre dret», 1427 (*InuLC*, s. v.).

Eixorcar tr. [mitjan segle XIX, Marian Aguiló]; *enxorcar* mall.; *enxorquir* [JRuyra]; *eixorquir* 'fer tornar una dona estèril' es trobaria en el S. XIV segons el *DAG*. [?]. *Xorc* i *xorquesa* (*AlcM*).

¹ Convé esperar-ne més confirmacions. S'hauria de tractar, doncs, d'una combinació binària que ja s'hagués usat en pre-romà, i en la qual el primer membre s'hauria traduït més endavant en el substantiu germànic *ALOD* però deixant igual el segon membre (suposo reservadament, p.ex., un *AGROS EKSORKON). És sabut que -ON és la desinència comuna a totes les llengües indoeuropees, abandonada només pel llatí, i que en quedaren moltes supervivències